

Міністерство освіти і науки України
Мукачівський державний університет
Кафедра психології

ЕТНОПСИХОЛОГІЯ

Методичні вказівки
до проведення практичних занять та організації
самостійної роботи

для студентів денної та заочної форми навчання
напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта»

Мукачево
МДУ 2017

УДК

Розглянуто та рекомендовано до друку науково-методичною радою Мукачівського державного університету протокол № від 8 від 21.12. 2017 року

Розглянуто та схвалено на засіданні кафедри психології протокол № 5 від 22 листопада 2017 року

Укладач

Воронова О.Ю. - ст. викладач кафедри психології

Рецензент

Іванова В.В. – к. психол.н. доцент

ВПО1.8

Етнопсихологія: методичні вказівки до проведення практичних занять та організації самостійної роботи з дисципліни для студентів денної та заочної форми навчання напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта»/укладач О.Ю. Воронова – Мукачево: МДУ, 2017. – с. (0,9 др.а.)

Анотація.

Методичні вказівки призначені для підготовки студентів напряму підготовки 6.010101 «Дошкільна освіта» до практичних занять та самостійної роботи з дисципліни. Представлено запитання для опрацювання, завдання для дискусій та практичного опрацювання. Для перевірки засвоєних знань представлено тестові завдання. Призначені для студентів денної та заочної форми навчання.

© МДУ, 2017

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА.....	3
ТЕМА 1. Предмет і міждисциплінарні зв'язки етнопсихології	6
ТЕМА 2. Історія розвитку етнопсихології	7
ТЕМА 3. Культура як основний чинник диференціації народів	9
ТЕМА 4. Основні динамічні характеристики етносу.....	11
МЕТОДИ КОНТРОЛЮ.....	13
КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ПРИ СКЛАДАННІ ПМК З ДИСЦИПЛІНИ	14
ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ.....	16
РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	18

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Викладання дисципліни має на меті засвоєння необхідної суми теоретичних знань та практичних умінь, спираючись на які, майбутні спеціалісти мали б змогу творчо використовувати досягнення психологічної науки, передового досвіду цієї галузі у майбутній професійній діяльності, володіти методами збору та аналізу соціальної інформації, вірно спілкуватися, взаємодіяти з людьми, а це в свою чергу є умовою успішної професійної та громадської діяльності.

Основні цілі викладання даного курсу: сформувати у майбутніх педагогів етнопсихологічні знання, на основі яких вони зможуть ефективно здійснювати виховну діяльність. З метою усвідомлення студентами методологічних основ етнопсихології, значний за обсягом час присвячено питанням предмета етнопсихології, її методів, взаємозв'язків з іншими галузями психолого-педагогічних знань. При вивченні курсу особливу увагу необхідно звернути на формування у майбутніх вихователів готовності до виконання своїх професійних функцій щодо поширення знань про національну самобутність, формування у вихованців національної свідомості, етнічної ідентичності та толерантності.

Метою курсу є формування у студентів системи знань про теоретико-методологічні засади етнопсихології як органічної складової гуманітарного циклу наук. Структуроване уявлення про психологічний бік етнічних феноменів, чітке володіння понятійним апаратом, набуття умінь та навичок аналізу етнопсихологічних явищ дозволяє розглядати курс як основу для застосування теоретичних знань у подальшій професійній діяльності студентів.

Вимоги до знань та умінь:

ЗНАТИ

- предмет і завдання етнопсихології;
- методи дослідження у етнопсихології;
- основні поняття етнопсихології; статичні характеристики етносу (психічний склад етносу, архетипи, ментальність, національний характер, національна свідомість, етнічна самосвідомість);
- основні динамічні характеристики етносу: національні почуття, етнічні стереотипи (автостереотипи, гетеростереотипи), етнічні установки;
- види етнічних конфліктів та стадії їх розвитку;
- шляхи поведінки в етнічному конфлікті;
- шляхи подолання етнічних конфліктів;
- етнопсихологічні особливості ділового спілкування.

УМІТИ

- враховувати етнокультурологічні чинники розвитку особистості в організації виховного процесу;
- застосовувати адекватні методи дослідження навчально-виховного процесу;

- забезпечувати формування етнічної ідентичності та етнічної самосвідомості;
- створювати оптимальні умови для психічного розвитку і формування особистості дитини.

Загальні компетентності: здатність застосовувати знання на практиці; вміння планувати та розподіляти час; вміння працювати самостійно; здатність до прийняття рішень; здатність до аналізу та порівняння отриманої інформації з іншими джерелами; здатність до самокритики; турбота про якість виконаної роботи; здатність до письмової і усної комунікації рідною мовою; дослідницькі навички; базові знання в галузі, базові уявлення про етнічно-релігійні процеси в суспільстві, які на сучасному етапі впливають на розуміння основних понять та явищ, які охоплює дисципліна.

Фахові компетентності: базові уявлення про чинники формування та розвитку особистості; вміння продемонструвати знання з етнопсихології; створювати психологічний прогноз вікового розвитку дитини; здатність використовувати отримані знання для аналізу психолого-педагогічних ситуацій; здатність практично застосовувати отримані знання із курсу при написанні курсових, дипломних, магістерських робіт, виконання мультимедійних презентацій.

Теми практичних занять

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЕТНОПСИХОЛОГІЯ ЯК НАУКА

ТЕМА 1. Предмет і міждисциплінарні зв'язки етнопсихології

План

1. Етнопсихологія як галузь психологічної науки.
2. Предмет і об'єкт дослідження етнопсихології.
3. Поняття етносу.
4. Зв'язок етнопсихології з іншими науками.

Вивчити основні поняття: етнопсихологія, етнос, нація, діаспора, маргіналізація, географічний детермінізм, соціалізація.

Тестові завдання

1. Виберіть рядок, в якому найбільш точно визначено етнопсихологію як самостійну галузь психологічної науки:
 - 1) наукова галузь, у якій досліджується рівень організації національного буття;
 - 2) наукова галузь, у якій досліджується етнічна, культурологічна і психологічна своєрідність людей, народів, націй, які виділяються в процесі свого історичного розвитку та належать до певних етнічних об'єднань;
 - 1) наукова галузь, у якій досліджується національно-культурні особливості соціалізації молодих представників етнічної групи.
2. З перерахованих нижче об'єктів виберіть ті, що вивчаються в етнопсихології:
 - 1) нації та народності;
 - 2) колективи і особистість;
 - 3) мислення й мовлення;
 - 4) ландшафт і клімат.
3. Виберіть рядок, в якому перераховано лише функції етнопсихології:
 - 1) гносеологічна, комунікативна, прогностична, дидактична, культурологічна, історична;
 - 2) описова, гносеологічна, культурологічна, історична, прогностична, виховна;
 - 3) гносеологічна, описова, комунікативна, культурологічна, прогностична, етнополітична.
4. Виберіть рядок, в якому визначено крос-культурне дослідження:
 - 1) це дослідження, яке передбачає вивчення і порівняння національно-психологічних особливостей представників однієї етнічної спільноти;
 - 2) це дослідження, яке передбачає вивчення національно-психологічних особливостей типового представника етнічної спільноти;
 - 3) це дослідження, яке передбачає вивчення і порівняння національно-психологічних особливостей представників кількох етнічних спільнотей.
5. Етнос – це:
 - 1) це стійка сукупність людей, які мають загальні, відносно стабільні особливості культури та психіки, а також усвідомленням своєї єдності та відмінності від усіх інших схожих утворень;
 - 2) духовно-психологічна спільність, заснована на територіально-економічній та історико-культурній єдності;

- 3) це відносно стійкі психічні властивості народу, що залежать від конкретних історичних і соціально-економічних умов існування певної спільноти;
- 4) це стійкі риси психіки людей, що склалися на основі тривалої історії розвитку народу, які проявляються у звичках, смаках, звичаях, традиціях, емоційному сприйманні людиною навколишнього середовища та темпераменті.

Контрольні питання для опрацювання лекційного матеріалу і підготовки до практичних занять

1. Які соціальні групи вивчає етнопсихологія?
2. Назвіть і охарактеризуйте види великих груп.
3. Визначте поняття «етнічна група».
4. Дайте визначення поняття «етнічна спільність».
5. Охарактеризуйте основні ознаки етносу.
6. Розкрийте сутність поняття «етнос».
7. Охарактеризуйте основні завдання етнопсихології.
8. Визначте провідні функції етнопсихології.
9. Розкрийте основні сучасні підходи до розуміння предмета етнопсихології.
10. Розкрийте зв'язок етнопсихології з іншими науками.

Практична частина

Визначити основні поняття теми та скласти їх тлумачний словник.

Теми рефератів

1. Сутність етнопсихології як науки.
2. Предмет і місце етнопсихології в системі психологічних наук.
3. Охарактеризуйте антропологічні умови походження та модифікації етносу.
4. Опишіть лінгвістичні умови походження та модифікації етносу.
5. Визначте культурні умови походження та модифікації етносу.
Рекомендована література: [1; 2; 3; 6; 8; 11; 13; 14;]

ТЕМА 2. Історія розвитку етнопсихології

План

1. Стародавній світ і дослідження відмінностей між народами.
2. Європейські вчені про психологію народів (середина XVIII—перша половина XIX ст.
3. Друга половина XIX ст.—становлення етнічної психології. Етнопсихологічні дослідження в Росії та Україні.
4. Основні напрями розвитку сучасної етнопсихологічної науки.

Вивчити основні поняття: психологія народів, психологія мас, психологія натовпу, концепція базової та модальної особистості, географічний детермінізм, колективна душа.

Тестові завдання

1. Гіппократ у своїй праці «Про повітря, води, місцевості» підходив до проблеми етнічних відмінностей з позиції:

- 1) географічного детермінізму;
 - 2) характеру людей;
 - 3) моральних рис людей;
 - 4) еволюціонізму.
2. Початок дослідження природи національної психології з позиції теорії «народного духу» був започаткований:
- 1) Лацарусом
 - 2) Штейншталем
 - 3) Вундтом
 - 4) Костомаровим
3. Роком народження етнопсихології можна вважати:
- 1) 1869 р.; 2) 1850 р.;
 - 3) 1849 р.; 4) 1859 р.
4. Теофраст, учень Аристотеля, розглядає моральні риси людей як такі, що формувалися під впливом:
- 1) влади;
 - 2) еволюції;
 - 3) родичів;
 - 4) навколишнього соціального середовища.
5. Наприкінці 20-х років ХХ ст. проблеми етнопсихології почали розроблятися культурно-історичною школою, яку очолював видатний психолог:
- 1) В. Бехтерев;
 - 2) Г. Шпет;
 - 3) Л. Виготський;
 - 4) А. Лурія.

☞ Контрольні питання для опрацювання лекційного матеріалу і підготовки до практичних занять

1. Охарактеризуйте основні напрямки розвитку сучасної етнопсихології.
2. Визначте когнітивний підхід до вивчення проблеми етнонаціональної свідомості.
3. Охарактеризуйте культурологічні підходи до вивчення проблеми етнонаціональної свідомості.
4. Визначте внесок Л.С. Виготського у становлення української етнопсихології.
5. Охарактеризуйте етапи виникнення етнопсихології.
6. Опишіть розвиток етнопсихології в ХХ ст.
7. Розкрийте сутність мовознавчого дослідження етнічної самобутності Г. Штейнталя.
8. Охарактеризуйте і перерахуйте вчених, які займалися етнопсихологією.

☞ Практична частина

1. Висловіть власну думку щодо тих основних ознак, які визначають національність.
2. Проаналізуйте підхід Ш. Монтеск'є до пояснення чинників етнічних відмінностей, що представлений у такому висловлюванні: «Чимало речей управляють людьми: клімат, релігія, закони, принципи управління, зразки

давнини, мораль, звичаї... над дикунами володарює переважно природа і клімат..., китайцями управляють звичаї, а в Японії тиранічна влада належить законам...».

3. Поясніть, що мав на увазі В. Сосюра, зазначаючи таке: «Без мови рідної, юначе, народу твого нема!»

Теми рефератів

1. Становлення етнопсихологічних знань в Україні.
 2. Мова як прояв самобутності народу.
 3. Філософські дослідження епохи Просвітництва (Дж. Віко, О. Конт, Г. Гегель).
 4. Дослідження первісних культур (Спенсер, Б. Бенедикт).
 5. Риси портрету типового українця (П. Чубинський).
- Рекомендована література: [1; 2; 3; 6; 8; 11; 13; 14; 15;]

ТЕМА 3. Культура як основний чинник диференціації народів

План

1. Культура як психологічне поняття.
2. Чинники розвитку культури. Функції культури.
3. Взаємозв'язок між культурою та етносом.
4. Методи вивчення культури.

Вивчити основні поняття: культура, культурні універсалиї, традиції, звичаї, культурний спадок, цінності, переконання, моральні норми.

Тестові завдання

1. Основними чинниками розвитку культури є:
 - 1) виживання, цілісність населення, технологія, ресурси, їх надлишок, клімат;
 - 2) виживання, кількість населення, технологія, ресурси, їх надлишок;
 - 3) виживання, кількість населення, технологія, техніка, будівлі;
 - 4) виживання, цілісність населення, природне середовище, клімат, атмосферний тиск.
2. Поняття «культура», «раса», та «етнос» знаходяться у такому співвідношенні:
 - 1) ці поняття тотожні між собою;
 - 2) «культура» є ширшим порівняно з поняттями «раса» та «етнос»;
 - 3) поняття «культура» і «етнос» є тотожними, а поняття «раса» є ширшим у порівнянні з ними;
 - 4) між ними існують суттєві відмінності.
3. Виберіть рядок, в якому перераховано лише функції етнопсихології:
 - 1) гносеологічна, комунікативна, прогностична, дидактична, культурологічна, історична;
 - 2) описова, гносеологічна, культурологічна, історична, прогностична, виховна;
 - 3) гносеологічна, описова, комунікативна, культурологічна, прогностична, етнополітична;
4. Основними складовими етнічних уявлень людини про себе є:
 - 1) уявлення про деяку культурну схожість (мову, історію й ін.);
 - 2) стерео типізація, відчуття неповторності та індивідуальності;

- 3) уявлення про фізичні особливості;
- 4) ідентифікація зі спільністю та відчуття спільної долі.
5. Етнічне (або расове) «Я» - це:
 - 1) уявлення людини про те, що про неї думають оточуючі;
 - 2) уявлення людини про свою етнічну (чи расову) належність;
 - 3) уявлення людини про те, якою вона хоче стати в майбутньому, за сприятливих умов;
 - 4) уявлення людини про свою зовнішність, колір шкіри, будову тіла.

☞ Контрольні питання для опрацювання лекційного матеріалу і підготовки до практичних занять

1. Визначте поняття «культура» за М. Херсковіцем.
2. Дайте визначення суб'єктивної культури за Г. Тріандісом.
3. Охарактеризуйте основні чинники розвитку культури.
4. Розкрийте провідні функції культури.
5. Проаналізуйте сучасні наукові погляди на взаємозв'язок між культурою й етносом.
6. Охарактеризуйте методи вивчення культури.
7. Диференціюйте поняття «культура спільності (етносу) та «культурний спадок».
8. Охарактеризувати національну специфіку мовленнєвого спілкування.
9. Здійснити порівняльний аналіз етнографії дитинства та переходу до світу дорослих.

☞ Практична частина

1. Обґрунтуйте переваги використання тестового методу в етнопсихології.
2. Проаналізуйте проблеми використання «вільного від культури» тестового методу.
3. Розв'язування психологічних завдань:
 - Чим зумовлені описані зміни цього явища? Він вважався поляком і вважав себе поляком. У 35 років переїхав до Польщі. Там переконався, що з поляками його об'єднує релігія, а в усьому іншому він – білорус. З того часу усвідомлює себе білорусом.
 - «Стереотипи заважають, оскільки.....»
 - Охарактеризуйте мову як одну з основних ознак етносу.
 - Прокоментуйте слова В. Сосюри: «З одного боку звичаї нації відбиваються у мові, а з іншого боку саме мова значною мірою формує націю».

📖 Теми рефератів

1. Науковий напрям «Культура й особистість».
2. Психологічна антропологія як ідейна послідовниця школи «Культура й особистість».
3. М. Мід та Р. Бенедикт як фундатори школи «культура та особистість», її основні особливості.
4. Особистість у розумінні різних напрямків етнічної психології».
5. Національний імідж і бренд країни.

6. Етнічні упередження і забобони.

Рекомендована література: [1; 2; 3; 6; 8; 11; 13; 14;]

ТЕМА 4. Основні динамічні характеристики етносу.

План

1. Проблема етнічної установки в етнопсихології.
2. Етнічні стереотипи, їхня структура та зміст. Основні соціальні функції стереотипів.
3. Етноцентризм: його ознаки та умови виникнення
4. Сутність етнічних конфліктів, їх об'єктивні та суб'єктивні умови виникнення.
5. Види етнічних конфліктів і стадії їх розвитку.

Вивчити основні поняття: етнос, ментальність, стереотип, архетип, національний характер, етнічна свідомість, етнічна ідентичність, етноцентризм, етнічна самосвідомість, національна свідомість, конформність, національні почуття.

Тестові завдання

1. Автостереотип – це:
 - 1) уявлення про бажанні особистісні характеристики власної етнічності;
 - 2) уявлення про власну етнічність з її найбільш яскравими психологічними характеристиками;
 - 3) обидві відповіді вірні.
2. Конформність – як властивість це:
 - 1) згода і взаємодовіра в групі;
 - 2) міра підкорення індивіда груповому тиску;
 - 3) міра прийняття індивідом норм і цінностей групи;
 - 4) ідентифікація себе із референтною групою.
3. Національний характер - це :
 - 1) сума характерів окремих його представників;
 - 2) фіксація типових рис, які присутні в різній мірі і в різному поєднанні у значного числа індивідів в даній культурі;
 - 3) світорозуміння і світосприйняття притаманне представнику даного етносу.
4. В якості причин міжетнічних конфліктів як продукту універсальних характеристик людей, психологи пропонували:
 - 1) «інстинкт драчливості» (В. Мак-Дталл);
 - 2) наявність деструктивних потягів в людській природі (З. Фрейд);
 - 3) біологічно задану агресивність, яка служить збереженню групи (К. Лоренд);
 - 4) несумісність групових інтересів Виключіть ту характеристику яка не стосується даного теоретичного напрямку.
5. Когнітивний компонент етнічної ідентичності включає в себе:
 - 1) здатність адаптації до умов іншої культури;
 - 2) діяльність по розвитку пізнавальних функцій особистості;
 - 3) здатність структурувати інформацію про етнічні характеристики;
 - 4) жодна з відповідей невірна.

☞ Контрольні питання для опрацювання лекційного матеріалу і підготовки до практичних занять

1. Що таке психічний склад етносу?
2. Охарактеризуйте основні риси національного характеру за Д. Чижевським.
3. Розкрийте поняття «ментальність».
4. Розкрийте поняття «архетип колективного несвідомого».
5. Дайте визначення поняття «менталітет».
6. Розкрийте структуру менталітету.
7. Назвіть внутрішні чинники і умови формування менталітету.
8. Вкажіть відмінності між ментальністю та архетипністю.
9. Визначте поняття «національний характер».
10. Назвіть ознаки менталітету сучасної української молоді (за М. Пірен).

☞ Практична частина

1. Обґрунтуйте, як ви розумієте поняття «громадянська модель нації»?
2. Дайте письмову відповідь: чи вважаєте ви, що українська національна ідентичність досі є «незавершеним проектом»?
3. Обґрунтуйте думку про те, що етноцентризм існував упродовж всієї історії людства.
4. Опишіть автостереотипи українців.
5. Проаналізуйте на прикладах процеси соціалізації та інкультурації (по 2-3 приклади до кожного процесу). Визначити агентів соціалізації у кожному з наведених прикладів.

📖 Теми рефератів

1. Теорії виникнення етнічних конфліктів.
2. Особливості українського менталітету за М. Грушевським, М. Костомаровим, В. Липинським.
3. Модель двох вимірів етнічної ідентичності (Беррі).
4. Характерні особливості інших народів України. Їх взаємодія з українцями.
5. Національні меншини України.
6. Моральні норми як регулятори етнотипічної поведінки.
7. Народна гра як засіб розвитку дитини.
Рекомендована література: [1; 2; 6; 7; 8; 9; 11; 12;]

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Для контролю за ефективністю засвоєних студентами знань з навчальної дисципліни «Етнопсихологія» викладачем використовуються:

Методи поточного контролю – це оцінювання навчальних досягнень студента протягом навчального семестру за національною чотирибальною шкалою усіх видів аудиторної роботи (лекції, семінарські, (практичні)). Поточний контроль відображає поточні навчальні досягнення студента в освоєнні програмного матеріалу дисципліни; спрямований на необхідне корегування самостійної та індивідуальної роботи студента. Сюди входить:

- **Методи усного контролю** – бесіда, розповідь студента, роз'яснення. Основою усного контролю слугує монологічна відповідь студента (у підсумковому контролі це більш повний, системний виклад) або запитально-відповідна форма – бесіда, у якій викладач ставить запитання і чекає відповіді студента. Усний контроль, як поточний, проводиться на кожному занятті в індивідуальній, фронтальній або комбінованій формі, можуть застосовуватися дидактичні картки, ігри, технічні засоби.

- **Методи письмового контролю** (контрольна робота) забезпечує глибоку і всебічну перевірку засвоєння, оскільки вимагає комплексу знань і умінь студента. У письмовій роботі студенту необхідно показати і теоретичні знання, і вміння застосовувати їх для розв'язування конкретних задач, проблем, крім того, виявляється ступінь оволодіння письмовою мовою, вміння логічно, адекватно проблемі скласти свій текст, давати оцінку проблемі.

- Виконання **практичних робіт**: ситуаційна рольова гра, імітація, що визначає рівень його знань, умінь з предмету, і ставлення до навчання, ступінь його пізнавальної активності, свідомості, і вміння мислити, розв'язувати самостійно різноманітні завдання.

Модульний (міжсесійний) контроль проводиться один раз на семестр, включає проведення контрольного заходу за всіма темами змістовного модуля у формі контрольної роботи, тестування, колоквіуму тощо. До контрольних заходів допускаються всі студенти незалежно від результатів поточного контролю. Лектор розробляє контрольні завдання (варіанти, тести тощо) для проведення модульного (міжсесійного контролю: атестація із змістових модулів) контролю.

Підсумковий (семестровий) контроль. Якщо підсумковий контроль проводиться у формі ПМК, то він виставляється як середньозважений бал з результатів модульного (міжсесійного) контролю. Якщо СРС та ІРС виносились окремими структурними елементами, то вони додаються до ПМК викладачами, які вели заняття в академічній групі.

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТІВ ПРИ СКЛАДАННІ ПМК З ДИСЦИПЛІНИ

«Етнопсихологія»

У підсумку вивчення дисципліни «Етнопсихологія» студент отримує відмітку «зараховано» і «не зараховано». Студенти заочної форми навчання під час складання заліку з дисципліни «Етнопсихологія», отримують індивідуальний білет, що складається з 5 тестових, двох теоретичних питань, на підготовку якого відводиться 30 хвилин. Тестові завдання оцінюються: 5 – 5 правильних відповідей, 4 – 4 правильних відповідей, 3 – 3 правильні відповіді, 2 – 2 і менше. Кожне з двох питань оцінюється за національною шкалою. В окремих випадках, якщо виникають сумніви в оцінці знань студента або відповідь студента не достатньо повна, позбавлена логічності й визначеності, викладач може задавати додаткові (уточнюючі) питання в рамках білету. Відповіді на додаткові запитання впливають на оцінення завдань білету.

У підсумку відповіді на білет підраховується середньозважений бал (в даному випадку середньозважений бал дорівнює середньоарифметичному), що є підсумковою оцінкою за ПМК для студентів заочної форми навчання. Підсумкова оцінка виставляється за шкалами: національною («зараховано», «не зараховано»), 100 – бальною, ECTS і фіксується у відомості та заліковій книжці студента.

Критерії оцінювання рівня вивчення дисципліни при заліку наступні:

1. – **«Зараховано»** - заслуговує студент, що правильно розв'язав 3 і більше тестових завдань, виявив повне знання програмного матеріалу; засвоїв основну та додаткову літературу, виявив системний характер знань з дисципліни і здатний до самостійного їх поповнення, проте ним можуть бути допущені незначні помилки у формулюванні термінів, категорій, наведенні прикладів; дає правильні відповіді на додаткові запитання. Може отримати відмітку «зараховано» студент, що виявив знання основного програмного матеріалу, дає поверхові, неточні відповіді на питання, на додаткові запитання, дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, припускається помилок у наведенні прикладів. Студент слабо володіє спеціальною термінологією, не зовсім розуміє значення і сутність основних категорій дисципліни.

2. – **«Не зараховано»** - коли студент не розв'язав тестові завдання, дає неправильні відповіді на всі запитання передбачені програмним матеріалом, у наведенні прикладів і не може їх виправити, не знайомий з основною літературою; не розуміє сутності основних категорій етнопсихології; не дає правильної відповіді на додатково поставлені запитання.

**Розподіл вагових коефіцієнтів оцінювання
навчальної дисципліни**

Вид контролю: залік

Модульний контроль	
АУДИТОРНА ТА САМОСТІЙНА РОБОТА (в т.ч. ІРС)*	
ЗМ1 – ЗМ2	
Лекційні, практичні, Т1, Т2, Т3, ...Т10	Контрольний захід (контрольна робота) Т1-Т10
середнєарифметичне оцінок за національною шкалою	оцінка за національною шкалою
$k_1=0,5$	$k_2=0,5$

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Інтервальна шкала	Оцінка в балах за шкалою ECTS	Оцінка ECTS	Відсоток студентів, які успішно склали сесію (без перескладання)	Рівень компетентності	Оцінка за національною шкалою	
					для екзамену	для ПМК/ заліку
4,51-5,00	90 – 100	A	10	Високий (творчий)	Відмінно	зараховано
4,01-4,50	82-89	B	25	Достатній (конструктивно- варіативний)	Добре	
3,51-4,00	75-81	C	30		Середній (репродуктивний)	
3,16-3,50	69-74	D	25			
2,51-3,15	60-68	E	10			
1,51-2,50	35-59	FX		Низький (рецептивно- продуктивний)	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0,00-1,50	0-34	F	-		незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

ПЕРЕЛІК ТЕОРЕТИЧНИХ ПИТАНЬ ДЛЯ ПІДГОТОВКИ ДО СЕМЕСТРОВОГО КОНТРОЛЮ

1. Вивчення великих груп у психології.
2. Психологічна характеристика етносу.
3. Основні форми існування етносу та їх характеристика.
4. Нація, її ознаки.
5. Класифікації етнічних спільностей.
6. Способи існування етносів.
7. Культура як психологічне поняття.
8. Взаємозв'язок між культурою та етносом.
9. Функції культури та чинники, то визначають її специфічність.
10. Методи вивчення культури.
11. Етнічне відродження другої половини ХХ ст.
12. Сучасне розуміння предмету етнопсихології.
13. Завдання та функції етнопсихології.
14. Методи етнопсихології.
15. Зв'язок етнопсихології з іншими науками.
16. Зародження етнопсихології в історії та філософії.
17. Психологія народів та історична психологія.
18. Дослідження закономірностей соціальних явищ. Психологія натовпу.
19. Дослідження первісних культур.
20. Розвиток вітчизняної етнопсихології.
21. Поняття етнічної свідомості, самосвідомості та їх співвідношення.
22. Етнічна свідомість у структурі свідомості особистості.
23. Структура етнічної самосвідомості та її функції.
24. Поняття, типи, етапи становлення етнічної ідентичності.
25. Процес етнічної самоідентифікації.
26. Проблема зміни етнічної ідентичності.
27. Стратегії підтримання етнічної ідентичності.
28. Поняття етнічної маргінальності.
29. Національна свідомість. Складові національної свідомості.
30. Національна самосвідомість, її структура та функції.
31. Поняття національного характеру у філософії та психології.
32. Основні підходи до вивчення національного характеру.
33. Національні почуття.
34. Поняття ментальності, її структура.
35. Етноментальність. Чинники її розвитку.
36. Ментальність українського народу.
37. Архетип як глибинний рівень національної психології.
38. Відмінності між архетипом і ментальністю.
39. Етнічно-зумовлені властивості особистості.
40. Соціалізація, інкультурація, аккультурація.
41. Порівняльно-культурні дослідження соціалізації.
42. Поняття міжетнічних відносин. Типи міжетнічних відносин.
43. Етапи розвитку міжетнічних відносин.
44. Етноцентризм як соціально-психологічне явище.

45. Національна упередженість як результат неадекватних стереотипів.
46. Етнічні стереотипи: поняття, види, властивості.
47. Проблема істинності етнічних стереотипів.
48. Соціальна каузальна атрибуція в міжетнічному сприйманні.
49. Міжетнічні конфлікти: сутність, чинники.
50. Способи попередження міжетнічних конфліктів.
51. Способи урегулювання міжетнічних конфліктів.
52. Види та стадії міжетнічних конфліктів.
53. Теорії виникнення міжетнічних конфліктів.
54. Міжкультурна адаптація та її етапи.
55. Чинники впливу на процеси адаптації до нового культурного середовища.
56. Наслідки міжкультурних контактів для груп та індивідів.
57. Підготовка до міжкультурної взаємодії.
58. Адаптація, аккультурація і пристосування.
59. Чинники адаптації до нового культурного середовища.
60. Наслідки міжкультурної взаємодії для групи.
61. Наслідки міжкультурної взаємодії для індивіда.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Баронин А.С. Этническая психология/ А.С.Баронин. –Тандем, 2000.
2. Кафарський В.І. Етнологія: Затверджено МОНУ як підручник/ В.І.Кафарський, Б.П.Савчук. – Центр навчальної літератури, 2006/
3. Куранова С.І. Основи психолінгвістики: Навчальний посібник. Реком. МОН молодьспорт України для студ. ВНЗ/ С.І.Куранова . – Академія, 2012.
4. Лисенко Н.В. Етнопедагогіка дитинства: Навчально-методичний посібник/ Н.В.Лисенко. - Видавничий дім «Слово», 2011.
5. Лозова О.М. Методологія психосемантичних досліджень етносу: Рекомен. МОН молодьспорт України/ О.М.Лозова. – Слово, 2011.
6. Львовочкіна А.М. Етнопсихологія (CD)/ А.М.Львовочкіна. – МАУП, 2002.
7. Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація: Навч. посібник/ В.М.Манакін. – Академія, 2012.
8. М.М. Етнічна психологія: навчальний посібник / М.М. Махній. – К.: Видавничий Дім «Слово». 2015. –272с.
9. Савицька О.В. Етнопсихологія: Навчальний посібник. Рекомендовано МОНУ для студ. вищ. навч. закл./ О.В.Савицька, Л.М.Співак. – Каравела, 2011.
10. Семенов А.К. Психология и этика менеджмента и бизнеса: Учебное пособие/ А.К.Семенов, Е.Л.Маслова. - Информационно-внедренческий центр Маркетинга, 2000.
11. Социальная психология: Учеб. пособие для вузов/ Под ред. Журавлева А.Л. Per Se, 2002.
12. Стефаненко Т. Етнопсихологія: Учебник для студ. вузов/ Т.Стефаненко. – Академический проект, 2000.
13. Тиводар М. Етнологія: Реком. МОНУ як навч. посібник для студ. істор. спец. ВНЗ/ М.Тиводар. – Світ, 2004.
14. Юрій М.Ф. Етнологія: Навчальний посібник/ М.Ф.Юрій. – Дакор, 2006.
15. Янів В. Нариси до історії української етнопсихології/ В.Янів. – Знання , 2006.

Допоміжна

1. Андреева Г. М. Социальная психология./ Г. М. Андреева. — М.: МГУ, 1988.
2. Бороноев А. О., Павленко В. Н. Этническая психология./ А. О.Бороноев, В. Н Павленко. — СПб., 1994
3. Гнатенко П. И. Национальный характер: Монография. / П. И. Гнатенко. — Днепропетровск, 1992.
4. Гнатенко П. И. Национальная психология: Монография. / П.И. Гнатенко. — Днепропетровск, 2000.
5. Гнатенко П. І. Український національний характер. / П.І. Гнатенко. — К., 1994.
6. Гнатенко П. И., Павленко В. Н. Этнические установки и этнические стереотипы. / П. И.Гнатенко, В. Н. Павленко. — Днепропетровск, 1995.
7. Грехем Скотт Дж. Конфликты и пути их преодоления. / Скотт Дж. Грехем— К., 1991.

8. Етнічна психологія: Навч.-метод. посіб. / За ред. В. Д. Хрущ. — Івано-Франківськ, 1994.
9. Киричук О. В. Ментальність: сутність, функції, генеза // Ментальність. Духовність. Саморозвиток особистості: Тези доп. та матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. / О. В. Киричук. — К.; Луцьк, 1994. — С. 7–20.
10. Кон И. С. К проблеме национального характера // История психологии. / И. С. Кон. — М.: Наука, 1971. — С. 141–158.
11. Кон И. С. Национальные особенности психологии людей // Социальная психология. / И. С. Кон. — М.: Политиздат, 1975. — С. 141 — 153.
12. Кожанов А. А. Методика исследования национального самосознания. / А.А. Кожанов— М., 1978.
13. Липа Ю. Призначення України. / Липа Ю. — Л.: Просвіта, 1992.
14. Павленко В. Н., Таглин С. А. Введение в этническую психологию: Учеб. пособие. / Павленко В. Н. — Харьков, 1992.
15. Павленко В. Н., Таглин С. А. Факторы этнопсихогенеза: Учеб. пособие. / В. Н. Павленко, С. А. Таглин— Харьков, 1993.
16. Павленко В. М., Таглин С. О. Етнопсихологія: Навч. посіб. / Павленко В. М. — К., 1999.
17. Пірен М. Основи етнопсихології: Підручник. / М.Пірен— К., 1996.
18. Пірен М. Етнополітичні процеси у сучасній Україні. / М.Пірен — К., 1999.
19. Психология национальной нетерпимости. — Минск, 1998.
20. Солдатенко В. Ф., Крижанівський В. П., Левенець Ю. А. Українська ідея: Історичний нарис. / В. Ф. Солдатенко, В. П. Крижанівський, Ю.А.Левенець. — К.: Наук. думка, 1995.
21. Стефаненко Т. Етнопсихологія: Учебник для высших учебных заведений. / Т. Стефаненко— М., 2000.
22. Субтельний О. Україна. Історія. — 2-ге вид. / О.Субтельний — К.: Либідь, 1992.
23. Сухарев В., Сухарев М. Психология народов и наций. / В.Сухарев, М. Сухарев— Днепропетровск: Сталкер, 1997.
24. Україна на зламі тисячоліть: історичний екскурс, проблеми, тенденції та перспективи. — К.: МАУП, 2000.
25. Хрущ В. Етнопсихологічні аспекти вивчення української ментальності // Ментальність. Духовність. Саморозвиток особистості: Тези доповідей та матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. / В.Хрущ. — К.; Луцьк, 1994.
26. Хрущ О. Почуття людської ментальності // Ментальність. Духовність. Саморозвиток особистості: Тези доповідей та матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. О. Хрущ. — К.; Луцьк, 1994.
27. Шкляр Л. Е. Этнос. Культура. Личность. / Л. Е. Шкляр— К.: Наук. думка, 1992.
28. Гнатенко П. И., Кострюкова Л. О. Национальная психология: анализ проблем и противоречий. П. И.Гнатенко, Л.О.Кострюкова. — К., 1990.
29. Григорієв Н. Українська національна вдача. / Н.Григорієв — Вінніпег, 1941.

Інформаційні ресурси

1. Бібліотека МДУ, Філатова, 16 - <http://msu.edu.ua/library/>

2. Веб сторінка МДУ: www.msu.edu.ua
3. Мукачівська міська централізована бібліотека, ім. О.Духновича, вул. Духновича, 1 <http://www.muklib.mk.uz.ua/>
4. Закарпатська обласна універсальна наукова бібліотека ім. Ф. Потушняка. м.Ужгород, вул. Проспект Свободи, 16 - <http://biblioteka.uz.ua/>
5. Українські підручники он-лайн: <http://pidruchniki.ws/>
6. Психологічна бібліотека Псі-фактор: <http://psyfactor.org>

Навчально-методичне видання

ЕТНОПСИХОЛОГІЯ

Методичні вказівки

Укладач:
Воронова О.Ю.

Тираж 5 пр.

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції ДК № 4916 від 16.06.2015 р.

Редакційно-видавничий відділ МДУ,
89600, м. Мукачєво, вул. Ужгородська, 26